

staviti, že by existoval některý předmět americké ústavní jurisdikce, který by nenašel zmínky v těchto třech svazcích. Přes to ale každý předmět (s menšími výjimkami) je popsán jako předmět *de facto*, bez obsáhlejších kritických poznámek.

Kdo zná složení Nejvyššího Federálního Soudu, zajisté nebude moci souhlasiti s tímto výrokem: „With comparatively few exceptions . . . the Supreme Court has held a liberal view with regard to the propriety of the police laws which have come before it for examination.” (S poměrně málo výjimkami . . . Nejvyšší Soud měl liberální názory, pokud se týče působnosti policejních zákonů, které zkoumal.) Prof Willoughby zapomněl se zmínit o takových případech, jako *Adkins V. Children's Hospital*. Jestliže názory soudu v tomto rozhodnutí representují »liberální« názory, pak soudce Holmes je bolševikem.

Dobře jsou propracovány kapitoly týkající se moci kongresu nad federálním obchodem. Autor napsal pěkné resumé zákonodárství kongresu, které v poslední době velmi rozšířilo federální moc v každém směru.

Jako příručka je kniha nepostradatelná.

Prof. Dr. J. S. Rouček.

EDWARD A. FILENE: PRŮMYSLOVÁ REVOLUCE. Nástin budoucích změn v americkém obchodu a průmyslu. Školy vševedné sv. 26. Nákladem »Sfinx« v Praze 1929. Str. 207 za Kč 20.—.

»Otázky zdokonalení výrobních metod s otázkami racionalisace výroby, otázky nové organizace odbytu a nových metod obchodní politiky zaměstnávaly naše činitele vždycky velmi opravdově a zaměstnávají vlastně dosud.« praví Dr. Edvard Beneš v předmluvě k českému vydání zajímavé knihy Filenovy. A pokračuje: »Jen tak podaří se nám jako státu a národu vklíniti se s úspěchem do hospodářské organizace poválečné Evropy, což je a zůstane pro náš stát jednou z podstatných podmínek jeho rozvoje, ba jeho svobodné existence. . . Domnívám se, že idea Edwarda Filena zasluhuje u nás stejné pozornosti, jakou jsme až dosud dovedli věnovati i jiným ideám a podnětům vztahujícím se k otázkám hospodářské organizace a výroby, a že má pro nás zejména zvláštní význam úloha, kterou v rámci této nové organizace připisuje Filene otázkám sociálním a otázkám demokratisace hospodářského podnikání a hospodářských podniků. Nezapomínali jsme u nás nikdy na dělníka jako nejpodstatnějšího činitele výroby ať průmyslové či zemědělské, šli jsme od počátku v čele sociálně-politického pokroku a nebáli se ani počinů směřujících k budování základů hospodářské demokracie v zájmu dělníka. . . Z těchto všech důvodů je Filenova kniha ukazovatelem nových cest představitelům hospodářského podnikání a může býti předmětem velmi intensivních úvah našim teoretikům i praktikům. Zasluhuje jistě, aby byla s ní seznámena také naše hospodářská i politická veřejnost.«

Jaká jest hlavní idea knihy Filenovy, jaké plodné podněty přináší do našeho života hospodářského, čemu může se z ní učiti pro praxi politik? »Hlavní myšlenka celé této knihy jest, že dobrá sociální politika je nejjistější zdroj velikého a stálého zisku« (str. 36), praví Filene. A jako obchodník vychází při svých úvahách, prostých všeho zbytečného teoretisování, od obchodní praxe a každodenních zkušeností, jichž nabývá praktik se světovým rozhledem. Pravým cílem obchodu není podle něho vydělávat peníze, nýbrž sloužiti veřejnosti a *nejlepší* způsob obchodování je *nejspravedlivější* obchodování; neboť jen tak právě moderní obchodní soustava bude i inspirací i nástrojem sociálního pokroku, kterého se v budoucnosti nedobude zničením obchodní soustavy, nýbrž jejím dalším a jemnějším rozvojem. Od nynějška musí obchod pracovati ve světě, kde dobrá obchodní politika bude také dobrou politikou sociální. Nový hospodářský a sociální stav, výsledek rostoucího industrialismu, rostoucí spletnosti života a rostoucí vzájemné závislosti složek společnosti na sobě, neobyčejný hospodářský zmatek při přechodu, do kterého válka uvrhla svět, a zejména nedávno se probudivší duch práce, to vše hlásá, že obchod v budoucnosti nemůže býti komerčně zdárný, nebude-li sociálně zdravý. Obchod-

ník shledá, že vědecké užití politiky potřebné k sociálnímu pokroku přinese obchodní úspěch a že naopak vědecké užití politiky potřebné k úspěšnému obchodu přinese sociální pokrok. »Neboť: úspěšný obchod a sociální pokrok nejsou dva problémy, nýbrž dvě stránky téhož problému« (str. 35). Zdárné obchodování bude to obchodování, které zdokonalí výrobu a zmenší její náklady, zbaví odbyt jeho dnešních neomluvitelných ztrát, sníží víc a více cenu nutných potřeb životních, zkrátí dobu pracovní a prodlouží volný čas, vyloučí občasnou tíseň a opakující se nezaměstnanost, zmenší průmyslové bojiště a rozšíří prostory v radní síni, zavede lepší a lepší pracovní podmínky, bude platiti vyšší skutečné mzdy a rozhojní pohodlí i prosperitu zaměstnaných i svých zákazníků.

Obchodník budoucnosti při svém problému neobejde se podle Filena bez vědeckého myšlení, t. j. bez myšlení, které *soudí podle výsledků*; soudí opírajíc se o fakta, nikoli o raděje, přání, sny, předsudky nebo o běžné názory. Nová průmyslová revoluce musí zejména umožniti vzrůst decentralisace v průmyslu, musí zastaviti soustředování továren ve velkých městech a hromadění dělnictva ve špinavých městských čtvrtích, musí regulovati výrobu a odbyt a navždy odkliditi nenadálé změny a rozmary obchodní povětrnosti, střídání rozkvětu a tísně v obchodě, kteréžto zjevy nyní kalí náš správný bystrozrak. Musí rozluštití problém nezaměstnanosti, pro kterou máme jen jeden lék, stále zaměstnání. Musí zažehnati strašidlo nejistoty, které dnes děsí dělnictvo, a musí se otevřeně vypořádati s tím, jaký účinek na dělnictvo má stále se opakující práce a nedostatek práce, nutný to následek strojní výroby. »Stávky a vyluky jsou obyčejné zbraně, kterých se užívá po každé, kdykoli se někde v průmyslu nedostává skutečně státnického vedení« (str. 56).

Filene je přesvědčen, že zdemokratisování průmyslu je žádoucí i nevyhnutelné a že obchodní demokracie musí býti demokracií dělnou. *Průmyslovou demokracií* rozumí onu formu průmyslové organizace, v které zaměstnanci mají přiměřené právo určovati a kontrolovati stav práce a přiměřený podíl z výsledků díla, a co nejspolehlivější záruku, že správa podniku bude účinná. Tím, aby zaměstnaní měli přiměřené právo, míní, že by měli míti co nejvíce moci, tolik, kolik jen jí je možno dáti, aby to vyhovovalo trvalému prospěchu podniku. »Přiměřené« právo v průmyslu musí znamenati v různých obdobích určitého průmyslu po každé jinou věc; rozsah toho práva musí záviseti na způsobilosti, na vycvičenosti a na vědomí odpovědnosti zaměstnaných i těch, kdož mají moc výkonnou, a na skutečných výsledcích v mezích výroby i zisku. Ale to ještě není poslední cíl teoretické průmyslové demokracie, o které se zde mluví. Průmyslová demokracie je nutná, protože se lidu dala politická moc. Nemohou-li si lidé vyříditi své otázky uvnitř průmyslu průmyslovými metodami, půjdou mimo průmysl a vyřídí si je metodami politickými. »Myslím, že otázky průmyslové třeba řešiti uvnitř průmyslu, a musím věřiti, že se to nemůže státi účinně nijak, leda *demokratičtější úpravou průmyslu*« (str. 104).

Nové vědomí vlastní důležitosti, kterého lid nabyl, sotva se domohl politické moci, a nové vědomí solidarity, které vzbudily společné oběti a zklamání za války, skládají spolu ohromnou sílu ženoucí k průmyslové demokracii, v jejímž vývoji jsou dvě vážné překážky podle Filena: *nevědomost zaměstnaných a nevědomost zaměstnavatelů*. *Zaměstnanci sami dost jasně nevědí, co chtějí*. Příčinou je nezkušenost; příčinou je fakt, že dělnictvo dosud nemusilo nésti odpovědnost v průmyslu v dobách minulých; příčinou je naše špatná výchova, která neučí lidi mysliti a jasně rozeznávati *příčinu a účín*. Je už na čase, praví autor, aby dělnictvo formulovalo svůj program široce založený, konstruktivní program průmyslový. Pokud jde o zaměstnavatele, musí podnikatelé býti vskutku přesvědčeni, že v průmyslu je demokracie nutná, musí viděti, jaký je skutečný *nynější* stav. Průmyslníci si musí uvědomiti, že se problém průmyslové demokracie už dostal z rozsahu teorie a přešel v oblast praktické organizace obchodu, z toho důvodu, že není možná demokratisovati politiku ve státě, aby při tom dříve nebo později nedošlo k demokratisaci průmyslu v témž státě. Podnikatelé musí býti přesvědčeni, že demokracie v průmyslu nejen nepřekáží úspěchu v obchodu a nepřipravuje obchod o přiměřený zisk, nýbrž naopak, že obchodu velmi prospívá tato demokracie, která zbavuje dělnictvo pocitu, že je vyloučeno z vnitřních porad o průmyslovém podnikání, kde se rozhoduje o jeho životě; podnikatelé

musí viděti, že každá taková organisace velmi mírní třenice, které dnes donucují výkonné orgány, aby věnovaly tolik času i sil svých negativním úkolům kázně; že taková organisace uvolní čas i síly výkonných orgánů pro dílo, které bude u větší míře tvůrčí a přímo výnosné. Podnikatelé si musí uvědomit, že se v příštích dvaceti letech dodělají velikého úspěchu v obchodě mužově, kteří vedou své zaměstnání vždycky jen a jen s toho hlediska, že *slouží zákazníkovi*. Musí se snažit, aby vytvořili a vedli veliké podniky, které budou prospívati, protože budou míti nižší ceny a zároveň vyšší mzdy, s tím výsledkem, že lidu hospodářské svobody jen ještě přibude. »Jen z půdy hospodářské svobody připravené obchodem a průmyslem, jež i zvýší mzdy i sníží ceny zboží, můžeme doufati, že vzejde generace dělnictva vychovaného a vycvičeného tak, aby bylo ospravedlněno, že berou svůj podíl z řízení průmyslového podnikání, jehož se zaměstnání budou čím dál tím usilovněji domáhati a budou jej i dostávatí« (str. 112).

Zkušenost nelze ovšem dělnictvu nalíti do hlavy v okamžení nějakým rozkazem. Čeho je lidem dnes nejvíce třeba, je finanční a hospodářská svoboda; lidé kteří se nadobro vyčerpávají starostmi, jak vystačiti se skrovnými příjmy, nemají ani tolik času, ani tolik volnou hlavu, aby mohli vymýšleti, jak prospěti obchodu, nebo sami skutkem přispívati k tomu. Sdružení vyšších mezd, kratší doby pracovní a nižších cen je *v tomto období* mnohem důležitější než kterýkoli vymyšlený a zavedený plán průmyslové demokracie. Jen toto sdružení může lidu dáti tu míru pohodlí a ten stupeň příjmů, který bude moci obohatiti duševní i tělesný život budoucí generace dělnictva. Mějme vždy na paměti, zdůrazňuje Filene, že *hospodářská nezávislost lidu je východisko* všeho budoucího sociálního pokroku. Každý poctivý a úspěšný pokus v průmyslové demokracii dodává dělnictvu stále větší důvěry k jeho vůdcům zaměstnavatelům a má dělnictvo k tomu, aby těmto svým vůdcům dopřávalo volnosti ve vedení. »Věřím, že *průmyslová demokracie*, za níž zaměstnanci budou míti přiměřený vliv v politice průmyslu a přiměřený podíl z jeho zisku, je *naprosto nutná*. Věřím tomu nikoli proto, že je průmyslová demokracie teoreticky správná, ač sám věřím, že je teoreticky správná, nýbrž proto, že jsme se pustili do politické demokracie, že jsme dali lidu, zástupcům dělnictva, které je početně v ohromné přesile nad zaměstnavateli, politický hlas, kterým se mohou domoci všeličeho, čeho by se jistě sami nikdy nedomohli metodami obvyklými v průmyslu« (str. 119). Než se však může zavésti obecně a s prospěchem v celém průmyslu, musí podle autora předcházeti přiměřená výchova dělnictva. Takto přiměřená výchova lidu může přijíti teprve potom, když jsme napřed lidu zajistili mnohem větší hospodářskou nezávislost, než má nyní. Nejjistější a nejkratší cesta, jak zajistiti lidu hospodářskou nezávislost, povede, jak se shledá, přeměnou amerického obchodu a průmyslu na základě hromadné výroby a hromadného odbytů zboží, při čemž bude možno zároveň zvyšovati mzdy, zkracovati dobu pracovní a snižovati ceny zboží. Potom bude průmyslová demokracie nejen nutná, nýbrž i bezpečná a výnosná, dělná. Neboť lid je konec konců mnohem důležitější než zisky a obchod je konec konců důvěra veřejnosti. Práví revolucionáři nejbližších dvaceti let nebudou podle Filena bolševici, nýbrž obchodníci a továrníci sami. Především vyšší mzdy, kratší doba pracovní a nižší ceny, které umožní hromadná výroba a hromadný odbyt, přinesou — po prvé v dějinách — lidu skutečnou nezávislost, onu *hospodářskou nezávislost*, která je základem všech ostatních nezávislostí, kromě snad jediné — svatých odříkajících se světa a skládajících slib chudoby. »Doufám, že se dožiji, že hospodářská nezávislost vzešla z vysoké mzdy, nízkých cen a kratší doby pracovní silně zmírní a nakonec úplně odklidí sociální a průmyslový neklid, který dnes jako jakási vzpoura ohrožuje všecek náš průmyslový řád. Doufám to proto, že hospodářská nezávislost vskutku změní zájmy a pohnutky lidského konání« (str. 141).

Hromadná výroba a hromadný odbyt zboží učiní vyšší vzdělání společným majetkem lidstva nejen proto, že zaměstnání budou mít dost peněz, aby mohli své syny a dcery posílati do vyšších škol, nýbrž proto, že za takového režimu budou zaměstnavatelé míti nový a další důvod, aby žádali vyšší vzdělání a aby podporovali novou a lepší výchovu mladých lidí. Výchova *musí* činiti lidi způsobilými ku práci. Má-li výchova sloužiti státu i dílně, musí zjednávatí lidem i kulturu i dovednost.

Nová výchova, o kterou už dnes pracují pokrokoví vychovatelé, je méně vštěpování roztřídněho vědění a více buzení inteligence; lidé se cvičí, aby přímo mysli, aby se zbavovali mrtvé ruky zatěžující lidskou mysl tradicemi a zákazy. Zkrátka nová výchova se snaží vyráběti učence znající přesně všechny zvláštní minulé příběhy, snaží se vyráběti občany, kteří jsou schopni probíjeti se dnešní spleťovou situací, promýšleti ji a viděti věci na kloub. Dá nám muže a ženy, kteří vědí, že nic hodnotného nepřijde zázkem, nýbrž jen vývojem. Hromadná výroba a hromadný odbyt zboží se prostě nemůže dařiti, není-li lid dostatečně silen, aby mohl hodně vydělávati, a tak rozumný, aby věděl, že musíme vypěstovati nového průmyslového ducha, a to že se nemůže státi přes noc jakýmsi revolučním provoláním. Přemoci jednotvárnost a uvolniti tvůrčího a iniciativního ducha v člověku je jedna z nejdůležitějších starostí, které leží na moderním průmyslu a na moderní společnosti. Na konec bych rád ukázal, praví autor, že všechny tyto výhody hromadné výroby budou stejně výhodami dělníků jako továrníků. Sdružení vysoké mzdy a nízkých cen, což hromadná výroba musí dokázati, má-li se podařiti, znamená pro dělníky vlastně skutečně vyšší mzdy. Decentralisace nového průmyslnictví — a hromadná výroba pracuje k decentralisaci — přinese dělnictvu lepší životní podmínky. Stabilisace všeho obchodního podnikání zajistí práci. A hromadná výroba s novou nezávislostí a zvýšeným příjmem lidu dá vzniknouti tolika novým tužbám a přáním, že strašidlo nezaměstnanosti bude zažehnáno. Ale nade všechny výhody hromadné výroby a hromadného odbytu je hospodářská nezávislost, které se lidu dostane. To je půda, v které zakoření sociální pokrok budoucnosti.

At jsou mzdy sebevyšší, jsou-li ceny zboží tak vysoké, že dělnictvu není možná za mzdu koupiti dosti potravy, šatstva a zaplatiti byt pro sebe a svou rodinu, není-li možná, aby si popřálo přiměřeného osvěžení, aby dětem dalo vzdělání, aby se náležitě zaopatřilo pro nemoc a stáří, platíme dělnictvu podle autora mzdu za jeho práci ve falešných penězích. Problém mzdy a problém ceny nejsou dva problémy, nýbrž dvě stránky téhož problému; musíme je vyříditi oba vedle sebe, nikoli po sobě. Až jednou začneme posuzovati mzdy podle kupní síly, takřka naráz budeme moci dělnické mzdy uváděti v uspokojivější poměr k dělnickým potřebám a ke kupní síle dělníkova dolaru. Filene má dva návrhy pro organisované úsilí, které by do jisté míry snad mohlo klestiti cestu obchodu a sociálnímu pokroku: Především *zmírniti konservativism konservativců*, druhý návrh je *učiniti liberalism liberálů trochu účinnějším*. »Je tedy důležité jasně si uvědomiti, že *obchodní a průmyslový liberalism musí bít obchodní a průmyslový konservativism na jeho vlastní půdě a jeho vlastními zbraněmi*« (str. 207).

Filene promlouvá především k obchodu a průmyslu americkému, jehož budoucnost mu leží na srdci. Nebude však škodit, zamyslí-li se nad jeho myšlenkami i naše obchodnictvo a naši průmyslníci. V zájmu vlastním i v zájmu společenského celku. A. Klímt.

DR. KAREL HERMANN OTAVSKÝ: VŠEOBECNÝ ZÁKONÍK OBCHODNÍ A POZDĚJŠÍ NORMY OBCHODNÍHO PRÁVA VZEMÍCH HISTORICKÝCH. Kompas 1929.

Dílo o dvou objemných svazcích podává v 16 oddílech všechny předpisy práva obchodního platné na území historickém a to jak zákony tak i nařízení a výnosy ministerské. V oddílu prvním uveden všeobecný zákoník obchodní se zákonem uvozovacím. Oddíl druhý obsahuje předpisy o obchodním rejstříku s příslušnými předpisy práva jazykového, předpisy o názvu měst, obcí a osad a zákona o organisaci soudů. Oddíl třetí uvádí zákon o obchodních pomocnících, dvorní dekret o rozšíření tohoto zákona na pomocníky architektů a zákon o zachování služebních poměrů po dobu cvičení ve zbraní. Oddíl čtvrtý obsahuje předpisy o akciových společnostech (mimo ony obsažené v obchodním zákoníku) se sem spadajícími předpisy zákona o závodních výborech, o akciových bankách, o stabilizačních bilancích, o finančních a právních výhodách na podporu soustavné elektrisace a o přímých daních. V oddílu pátém uvedeny předpisy o společnostech s ručením obmezeným, o rozšíření jich na Slovensko a Podkarpatskou Rus, o přeměně společností těch ve družstva a sem spadající předpisy o finančních a právních výhodách na podporu soustavné elektrisace a o stabilizačních bilancích. Oddíl